

Priloga 3:**»Priloga 5: POSEBNI POGOJI ZA KOPITARJE****5.1 Velikost izpusta – formula za izračun**

Minimalna velikost izpusta v m² je enaka kvadratu dvakratnika višine vihra na žival.

Formula za velikost izpusta: $I = \text{št. živali} \times (2 \times VV)^2$

I – izpust (m²)

VV – višina vihra, ki se meri od tal do najvišje točke vihra (m)

št. živali – je največje število živali, ki so hkrati v izpustu

5.2 Velikosti namestitvenih prostorov za kopitarje

Višina kopitarja v vihru (VV) merjena z merilno palico	Površina namestitvenega prostora v m ² /žival	Najkrajša stranica v cm
<120	6	180 cm/žival
120 < 135	7,5	200 cm/žival
135 < 150	8,5	220 cm/žival
150 < 165	10	250 cm/žival
165 < 175	11	260 cm/žival
175 < 185	12	270 cm/žival
>= 185	14	290 cm/žival

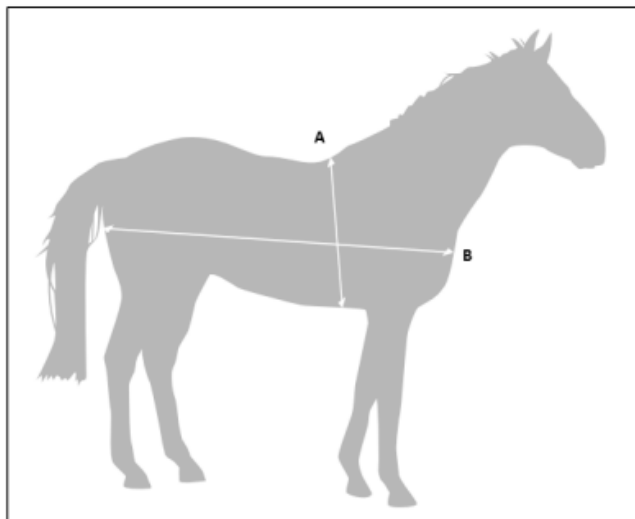
5.3 Skupinske namestitve

Skupinske namestitve morajo biti urejene tako, da omogočajo živalim dovolj prostora za umik, da se izognejo agresivnejšim živalim oziroma da se prepreči tekmovanje med njimi (vezano na hrano, hierarhično vedenje, socialne stike).

Prehodi (odprtine) v skupinskih namestitvah morajo biti večji in prilagojeni srečanju dveh kopitarjev hkrati.

VV v cm	Površina namestitvenega prostora za prvo in drugo žival v skupini v m ² /žival	Površina namestitvenega prostora za vsako naslednjo žival v skupini
<120	6	4
120 < 135	7,5	5
135 < 150	8,5	6
150 < 165	10	7
165 < 175	11	7,5
175 < 185	12	8
>= 185	14	9

VV = višina kopitarja v vihru, merjena z merilno palico

Telesna masa (TM) v kilogramih se izračuna po formuli:
 $TM \text{ v kg} = ((\text{obseg prsi v cm})^2 \times \text{dolžina telesa v cm}) / 11900$
a = obseg prsi za vihom v cm, merjen s trakom
b = dolžina telesa v cm, merjena s trakom

5.4 Določanje telesne kondicije kopitarjev

5.4.1 Kopitarji (razen oslov)

Telesna kondicija kopitarjev se določa s pomočjo ocenjevalne lestvice po Hennekeju (Body Condition Scoring – BCS).

Ocena se poda na podlagi opazovanja in tipanja prisotnosti podkožnega maščevja na naslednjih področjih: vzdolž vratu, na vihu, nad rebri, za pleči, okrog trnastih in prečnih podaljškov vretenc hrbtenice, okrog korena repa.

Ocena telesne kondicije je razdeljena na 9 stopenj.

Ocena 1: Popolna shujšanost (popolna suhost)

- žival je ekstremno shujšana, maščobe ni otipati nikjer;
- vrat deluje mlahavo;
- rebra so zelo močno izražena;
- ob podaljških vretenc hrbtenice ni prisotne maščobe, kosti obdaja koža;
- vidi se celotna struktura skeleta;
- ob korenu repa je globoka vdolbina.

Ocena 2: Mršavost (velika suhost)

- žival je shujšana;
- vrat deluje mlahavo;
- rebra so močno izražena;
- ob podaljških vretenc hrbtenice je malo maščobe;
- struktura kosti vihra in plečeta je dobro vidna;
- ob korenu repa je vdolbina.

Ocena 3: Shujšanost (suhost)

- žival je suha;
- vrat deluje mlahavo, ima malo podkožne maščobe;
- rebra so jasno izražena, pod njimi je tanka plast maščobe;
- ob podaljških vretenc hrbtenice je maščoba, a so dobro izraženi in tipljivi;
- struktura kosti vihra in plečeta je vidna
- koren repa je jasno viden.

Ocena 4: Sprejemljiva telesna kondicija

- vrat deluje čvrsto;
- prednja rebra so vidna, obdaja jih maščoba;
- ob podaljških vretenc hrbtenice je maščoba, niso vidni, so lahko tipljivi;
- struktura kosti vihra in plečeta ni vidna;
- ob korenu repa je maščoba.

Ocena 5: Primerna (ustrezno) telesna kondicija

- vrat je čvrst na bazi;
- rebra niso vidna, a so lahko tipljiva;
- hrbtenica je prečno ravna;
- viher je na videz zaokrožen, spoj pleč in vihra je gladek;
- ob korenu repa je čvrsto elastična maščoba, daje videz polkroga.

Ocena 6: Rahla debelost

- na vratu je prisotne malo maščobe;
- rebra niso vidna, so slabše tipljiva, ker so prekrita z maščobo;
- hrbtenica je rahlo usločena (v obliki črke v);
- na vihru in za pleči je prisotne malo maščobe;
- ob korenu repa je mehko elastična maščoba, dobiva rahlo obliko črke v.

Ocena 7: Debelost

- na vratu je prisotne srednje veliko maščobe;
- rebra niso vidna, posamezna rebra je možno zatipati, med njimi je maščoba;
- hrbtenica ima obliko črke v;
- na vihru in za pleči je prisotne veliko maščobe;
- ob korenu repa je mehka maščoba, dobiva obliko črke v.

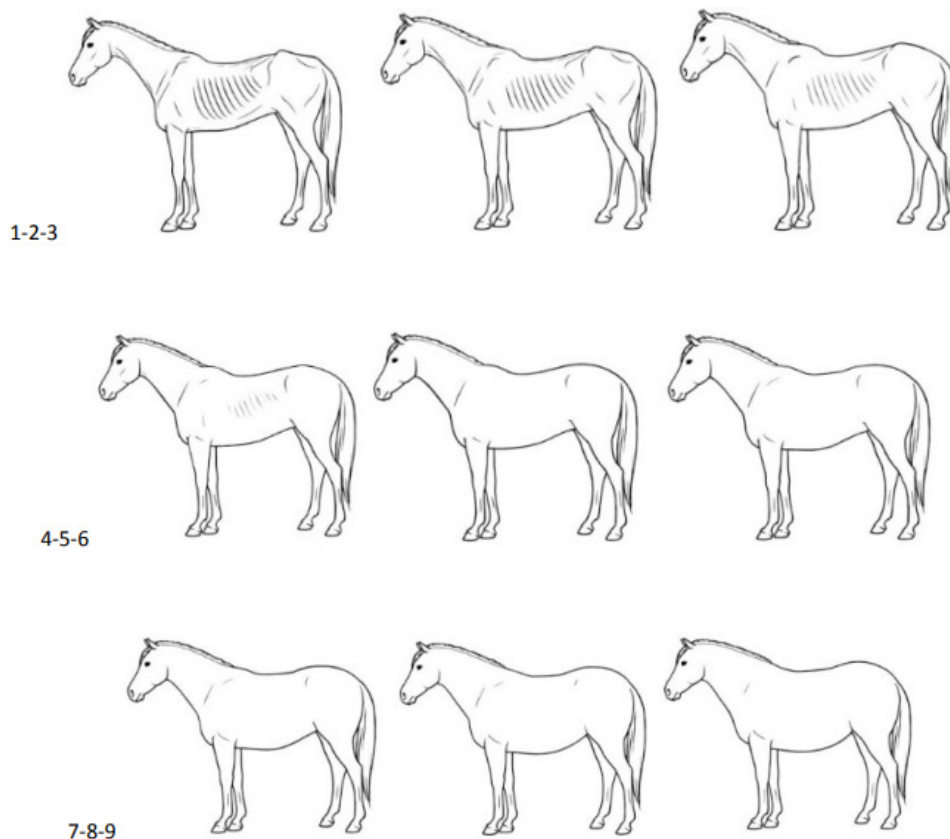
Ocena 8: Izrazita debelost

- na vratu je prisotne veliko maščobe, vrat je zamaščen;
- rebra niso vidna, so težko tipljiva;
- hrbtenica ima izrazito obliko črke v;
- na vihru in za pleči je prisotne zelo veliko maščobe – viher je obložen, področje za pleči je zapolnjeno;
- ob korenu repa je zelo mehka maščoba v obliki črke v.

Ocena 9: Ekstremna debelost

- vrat je grebenasto izbočen zaradi prisotne maščobe, je ekstremno zamaščen;
- rebra niso tipljiva;
- hrbtenica ima zelo izrazito obliko črke v;
- predel okoli vihra in za pleči je izbočen;
- ob korenu repa je zelo mehka izbočena maščoba.

SHEMATSKI PRIKAZ OCENE TELESNE KONDICIJE KOPITARJEV (body condition scoring, BCS – lestvica po Hennekeju)

Fiziološki status	Značilnosti	Točkovna ocena
Podhranjenost	Popolna shujšanost (popolna suhost)	1
	Mršavost (velika suhost)	2
	Shujšanost (suhost)	3
Ustreznost	Sprejemljiva telesna kondicija	4
	Primerna telesna kondicija	5
	Rahla debelost	6
Debelost	Debelost	7
	Izrazita debelost	8
	Ekstremna debelost	9

Kopitarjev z oceno telesne kondicije med 1 in 3 ter 8 in 9 se ne sme uporabljati za delo, razen izjemoma po priporočilu in v skladu s pisnimi navodili veterinarja.

5.4.2 Osli

Telesna kondicija oslov (body condition score - BCS) se določa s pomočjo 5- stopenjske ocenjevalne lestvice

Ocena se poda na podlagi opazovanja in tipanja prisotnosti podkožnega maščevja na naslednjih področjih: na vratu in ramenskem obroču, na vihru, na rebrih in trebuhu, na trnastih podaljških in prečnih podaljških vretenc hrbtenice, na zadnji okončini (zadnjica, področje kolčnega sklepa), okrog korena repa.

Ocena telesne kondicije je razdeljena na 5 stopenj.

Ocena 1: Popolna shujšanost (popolna suhost)

- vrat je tanek, ramenski obroč je dobro tipljiv, oglat;
- kosti vihra so prominentne in lahko tipljive;
- rebra so vidna od daleč in lahko tipljiva, trebuh je potegnjen navzgor;
- hrbtenica je prominentna, dorzalni in prečni podaljški so lahko tipljivi;
- kolčne kosti so vidne in lahko tipljive, mišic zadnjice je malo, pod repom je lahko vdolbina.

Ocena 2: Shujšanost (suhost)

- na vratu je nekaj mišic, ki prekrivajo kosti, ramenski obroč je tipljiv;
- na vihru je nekaj podkožnega maščevja, trnasti podaljški so lahko tipljivi;
- rebra niso vidna, so lahko tipljiva;
- dorzalni in prečni podaljški so tipljivi z rahlim pritiskom, mišice so slabo razvite;
- mišice zadnjice so slabo razvite, kolčne kosti so lahko tipljive.

Ocena 3: Primerna (ustrezna) telesna kondicija

- mišice na vratu so dobro razvite, kosti tipljive pod tanko plastjo mišic in maščobe, ramenski obroč je zaobljen;
- viher je dobro pokrit z mišicami in podkožno maščobo, trnasti podaljški gladko preidejo v hrbet;
- rebra so prekrita s tanko plastjo mišic in maščobe in tipljiva z rahlim pritiskom, trebuh je čvrst in ploskega videza;
- posameznih dorzalnih in prečnih podaljškov se ne da tipati, mišice so dobro razvite;
- mišice zadnjice so dobro razvite, kolčne kosti so zaobljene tipljive z rahlim pritiskom.

Ocena 4: Debelost

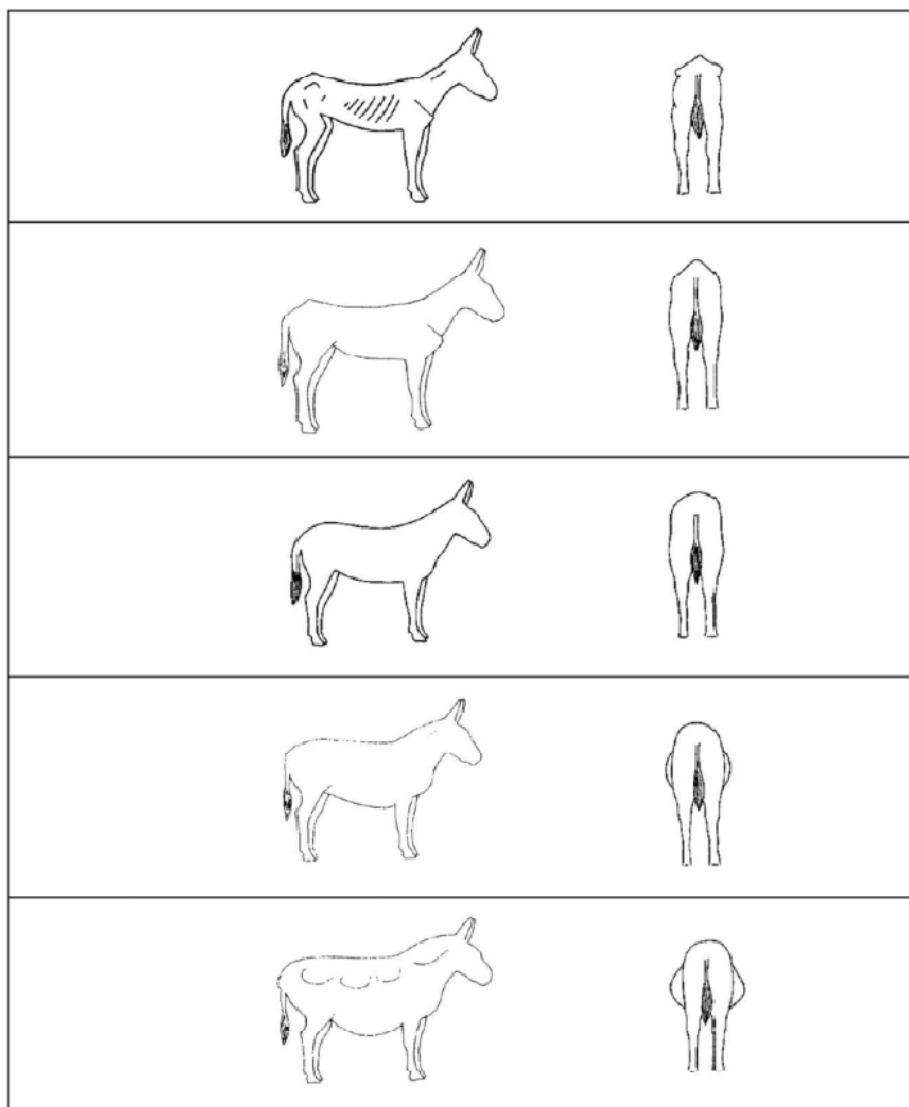
- vrat je debel, greben je čvrst, ramenski obroč je pokrit z enakomerno plastjo maščobe;
- viher je širok, kosti so tipljive z močnim pritiskom;
- rebra so dorzalno tipljiva z močnim pritiskom, ventralno malo lažje, trebuh je prevelik;
- dorzalne in prečne podaljške je možno zatipati z močnim pritiskom, vzdolž hrbtenice je izboklina;
- zadnjica je zaobljena, kolčne kosti so tipljive z močnim pritiskom, maščoba je enakomerno razporejena.

Ocena 5: Ekstremna debelost

- vrat je debel, greben je izbočen zaradi maščobe in se lahko prevesi na eno stran, ramenski obroč je zaobljen in izbočen zaradi maščobe;
- viher je širok, kosti niso tipljive;
- rebra niso tipljiva, prekrita so z neenakomerno plastjo maščobe, trebuh je povešen navzdol in v širino;

- hrbet je širok, dorzalnih in prečnih podaljškov ni možno zatipati, vzdolž hrbtenice je vdolbina, ki je na straneh obdana z maščobo;
- kolčne kosti niso tipljive, maščoba je neenakomerno razporejena in prekriva koren repa.

SHEMATSKI PRIKAZ OCENE TELESNE KONDICIJE OSLOV

Fiziološki status	Značilnosti	Točkovna ocena
Podhranjenost	Popolna shujšanost (popolna suhost)	1
	Shujšanost (suhost)	2
Ustreznost	Primerna (ustrezna) telesna kondicija	3
Debelost	Debelost	4
	Ekstremna debelost	5

Osli imajo ustrezno telesno kondicijo pri vrednosti 3. Oslov z oceno telesne kondicije 1 ter 5 se ne sme uporabljati za delo razen izjemoma, po priporočilu in v skladu s pisnimi navodili veterinarja.

5.5 Ravnanje s kopitarji med delom ali tekmovanjem glede na toplotni indeks

INDEKS TOPLOTNEGA UGODJA, KOPITARJI ($T^{\circ}C \times 9/5 + 32$) + (%rel.vlage)

Indeks toplotne ga ugodja	Temperatura zraka v °C																	
	21 °	22 °	23 °	24 °	25 °	26 °	27 °	28 °	29 °	30 °	31 °	32 °	33 °	34 °	35 °	36 °	37 °	38 °
30 %	100	102	103	105	107	109	111	112	114	116	118	120	121	123	125	127	129	130
35 %	105	107	108	110	112	114	116	117	119	121	123	125	126	128	130	132	134	135
40 %	110	112	113	115	117	119	121	122	124	126	128	130	131	133	135	137	139	140
45 %	115	117	118	120	122	124	126	127	129	131	133	135	136	138	140	142	144	145
50 %	120	122	123	125	127	129	131	132	134	136	138	140	141	143	145	147	149	150
55 %	125	127	128	130	132	134	136	137	139	141	143	145	146	148	150	152	154	155
60 %	130	132	133	135	137	139	141	142	144	146	148	150	151	153	155	157	159	160
65 %	135	137	138	140	142	144	146	147	149	151	153	155	156	158	160	162	164	165
70 %	140	142	143	145	147	149	151	152	154	156	158	160	161	163	165	167	169	170
75 %	145	147	148	150	152	154	156	157	159	161	163	165	166	168	170	172	174	175
80 %	150	152	153	155	157	159	161	162	164	166	168	170	171	173	175	177	179	180
85 %	155	157	158	160	162	164	166	167	169	171	173	175	176	178	180	182	184	185
90 %	160	162	163	165	167	169	171	172	174	176	178	180	181	183	185	187	189	190
95 %	165	167	168	170	172	174	176	177	179	181	183	185	186	188	190	192	194	195
100 %	170	172	173	175	177	179	181	182	184	186	188	190	191	193	195	197	199	200

RAVNANJE S KOPITARJI

<130 brez omejitev

130-150 omogočiti dodatno količino vode za pitje (dodatna količina vode za pitje: 50 ml/1kg telesne mase + osnovne potrebe po vodi)

151-180 izogibati se izjemnim naporom, skrbno opazovanje, če relativna vlaga presega 75 % (v teh pogojih se (rektalna) telesna temperatura

konja med delom lahko poveča na 39,0-40,0 °C. Pri več kakor 40 °C grozi toplotni udar)

>180 delo ali trening opustiti

5.6 Nastanitev kopitarjev izven objektov

Pri reji na prostem (samo zavetje in zunanji krmilniki) je minimalna velikost ograde v m² najmanj kvadrat trikratnika višine vihra na žival.

Formula za velikost ograde: **$O = \text{št. živali} \times (3 \times VV)^2$**

O – velikost ograde (m²)

VV – višina vihra, ki se meri od tal do najvišje točke vihra (m)

št. živali – je največje število živali, ki so hkrati v ogradi

REJA NA PAŠNIKU

Pašniki morajo biti dovolj veliki, da omogočajo ustrezno prehranjenost za posameznega kopitarja.

Kadar pašnik zaradi lege, velikosti, sestave rastja ne omogoča primerne prehranjenosti kopitarjev, je treba kopitarjem v prosti reji ustrezno izravnati obrok.

ZAVETJE NA PROSTEM

Zavetje na prostem kopitarjem omogoča, da se lahko umaknejo pred neugodnimi vremenskimi razmerami. Velikost zavetja v m² na žival je kvadrat višine vihra.

Formula za velikost zavetja: **$Z = \text{št. živali} \times (VV)^2$**

Z – velikost zavetja (m²)

VV – višina vihra, ki se meri od tal do najvišje točke vihra (m)

št. živali – je največje število živali, ki so hkrati v ogradi

Če je na pašniku nadstrešek, mora biti tak, da je zaprt s treh strani in je dovolj velik, da lahko vsaki živali omogoča mirno in udobno ležanje.«
